

1. Авер'янов В. Б. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. К.: Факт, 2003. 384 с.
2. Барський В. Р. Нормотворчість представницьких органів місцевого самоврядування в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / В. Р. Барський. – Одеса, 2006. – 221 с.
3. Задорожня Г. В. Постійні комісії представницьких органів місцевого самоврядування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Г. В. Задорожня. – К., 2006. – 224 с.
4. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України. К.: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
5. Мурашин О. Г. Акти прямого народовладдя у правовій системі: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01 / О. Г. Мурашин. – К., 2001. – 420 с.
6. Петришина М. О. Загальна характеристика нормотворчого процесу в органах місцевого самоврядування в Україні. *Право України*. 2010. № 4. С. 47–53.
7. Петрова І. Нормотворчий процес і стадії нормотворчості в діяльності державної фіскальної служби України. 2017. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13375/49.pdf>. С. 308–315.
8. Скакун О. Ф. Теория государства и права (энциклопедический курс): учеб. / О.Ф. Скакун. – Харьков: Эспада, 2005. – 840 с.
9. Соколова А. А. Социальные аспекты правообразования: автореф. дисс.... д-ра. юрид. наук: 12.00.01 / А. А. Соколова. – Мн., 2003. – 38 с.

*ДЗЮБЕНКО Олена Леонідівна,  
доцент кафедри цивільного права юридичного  
факультету Державного університету  
інфраструктури і технологій, кандидат  
юридичних наук, доцент*

## **ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ РОЗУМІННЯ ПРАВОТВОРЧОСТІ**

Дискусії щодо розуміння правотворчості досі тривають у науковій юридичній літературі, висвітлюються у наукових працях фахівців у галузі теорії права, обговорюються на конференціях, круглих столах, науково-методологічних семінарах тощо. В науці теорії права існує велика кількість суперечностей щодо визначення поняття правотворчості, її ознак, етапів та мети. Варто зазначити, що актуальні питання правотворчості досліджували у своїх працях науковці кафедри теорії держави та права НАВС.

Правотворчість, на думку С. С. Алексєєва, є заключним етапом правоутворення, на якому відбувається «творення права», а тому правотворчість охоплює всі форми та способи формування права [1, с. 5]. Аналогічної позиції дотримуються О. Ф. Скакун та О. В. Бабкіна, які вважають, що основними

способами правотворчості є: прийняття нормативно-правового акта, створення судового (адміністративного) прецеденту та санкціонування правового звичаю [2, с. 430], [3, с. 92]. Ю. А. Ведерніков, водночас, зазначає, що право знаходить своє зовнішнє відображення у певних об'єктивізованих формах, серед яких в теорії права розрізняють нормативно-правові акти, правові прецеденти, нормативні договори, правові звичаї, правові доктрини, релігійно-правові норми, загальні принципи права [4, с. 111].

Разом з цим, ряд провідних науковців вважають, що правотворчість націлена на створення виключно нормативно-правових актів. Вказаної позиції дотримуються: В. С. Ковальський, І. П. Козінцев [5, с. 13], С. Л. Лисенков [6, с. 162], М. Н. Пархоменко [7, с. 360], Л. М. Шестопалова [8, с. 110], М. С. Кельман, О. Г. Мурашин [9, с. 79], С. М. Тимченко, Р. А. Калюжний, Н. М. Пархоменко, С. М. Легуша [10, с. 81], автори навчального посібника «Правознавство» за редакцією В. В. Копейчикова [11, с. 109] та інші.

Так, М. Кельман, О. Мурашин, Н. Хома правотворчістю називають форму владної діяльності уповноважених суб'єктів (передусім держави), спрямованої на утворення нормативно-правових актів, за допомогою яких в чинній юридичній системі запроваджуються, змінюються чи скасовуються правові норми [12, с. 346].

Водночас, автори навчального посібника «Теорія держави та права» за загальною редакцією С. Д. Гусарева та О. Д. Тихомирова зазначають, що під правотворчістю слід розуміти одну з форм діяльності держави в особі компетентних органів, установ та організацій, які уповноважені в передбачених законом випадках готувати, видавати або вдосконалювати нормативно-правові акти [13, с. 50-51].

Вказаний підхід, на нашу думку, є допустимим для країн романо-германського права, оскільки нормативно-правовий акт є домінуючою формою права в законодавстві країн, які є представниками даної правової сім'ї, що дозволяє акт правотворчості в теорії романо-германського права в загалі та в теорії українського права зокрема розглядати у двох значеннях: в широкому, як створення всіх джерел права, які є характерними та діючими в інших правових системах сучасності та, відповідно, у вузькому – створення нормативно-правових актів. Так, правотворчість в контексті теорії континентального права спрямована на творення нормативно-правових актів, які за своєю юридичною силою поділяються на закони та підзаконні нормативні акти, тобто охоплюються терміном «законодавство» у його широкому значенні.

Аналізуючи вказані позиції науковців, можна констатувати, що останні акцентують увагу на тому, що правотворчість є формою владної діяльності держави в особі уповноважених органів та посадових осіб. Дійсно, без відповідного впливу держави право не може набувати статусу регулятора суспільних відносин, а тому не виникає сумнівів в тому, що правотворчість є функцією держави, її правовою формою діяльності.

Вірно зазначає Т. Н. Радько, що право спершу треба створити, а потім постійно вдосконалювати [14, с. 294]. Таку позицію підтримує і А. В. Малько,

розглядаючи правотворчість, як діяльність державних органів по прийняттю, змінненню чи скасуванню юридичних норм [15, с. 115].

Така позиція науковців обумовлена тим, що суспільні відносини через свою багатогранність та постійний динамічний розвиток не можуть бути врегульованими в повній мірі. У зв'язку з цим, суб'єкти правотворчості повинні виявляти не тільки ті сфери суспільних відносин, які потребують правового регулювання, що знаходить свій прояв в розробленні та прийнятті нормативно-правих актів, а і аналізувати діюче законодавство на його відповідність потребам суспільства, з метою своєчасного внесення до нього змін або, навіть, скасування тих нормативно-правих актів, які застаріли та не відповідають сучасності. Так, наприклад, Комітет з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування рекомендував Верховній Раді України прийняти за основу Проект Закону «Про дерадіянізацію законодавства України» (номер реєстрації 4284 від 29 жовтня 2020 р.), яким пропонується внести зміни до Кодексу законів про працю України та Житлового кодексу Української РСР, а також відмінити дію актів органів державної влади і управління Союзу РСР і Української РСР. Крім того, вказаний Проект Закону зобов'язує Кабінет Міністрів України до 1 січня 2022 року розробити та внести на розгляд Верховної Ради України проекти Житлового кодексу України, Трудового кодексу України та Адміністративного деліктного кодексу України. 10 березня 2021 року Верховною Радою України зареєстрована Постанова «Про прийняття за основу проекту Закону України про дерадіянізацію законодавства України» (номер реєстрації 4284/П) [16].

Проведений аналіз свідчить, що правотворчість слід розглядати як певну реакцію держави на ті суспільні відносини, які потребують відповідного правового регулювання, що може знаходити свій прояв як в створенні нових правових норм, так і у зміні або скасуванні вже існуючих. Таким чином, правотворчість в континентальному праві слід розглядати як діяльність уповноважених державних органів по прийняттю, зміні чи скасуванню нормативно-правих актів. Водночас, залежно від юридичної сили нормативно-правих актів, правотворчість включає законотворчість (діяльність по створенню законів) та нормотворчість (діяльність по створенню підзаконних нормативних актів) [17, с. 50].

### *Список використаних джерел*

1. Алексеев С. С. Проблемы теории права : курс лекций : в 2 т. Т. 2 : Нормативные юридические акты. Применение права. Юридическая наука. Свердловск : Изд-во Свердл. юрид. ин-та, 1973. 401 с.
2. Скакун О. Ф. Теорія держави та права : Енциклопедичний курс : підруч. Харків : Еспада, 2006. 776 с.
3. Бабкіна О. В. Теорія держави та права у схемах і визначеннях : навч. посіб. Київ : МАУП, 2004. 144 с.
4. Ведерніков Ю. А., Грекул В. С. Теорія держави та права : навч. посіб. Вид. 4-е. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 224 с.

5. Ковальський В. С., Козінцев І. П. Правотворчість : теоретичні та логічні засади. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 192 с.
6. Лисенков С. Л. Загальна теорія держави та права : навч. посіб. Київ : Юрисконсулт, 2006. 355 с.
7. Теорія держави та права. Академічний курс : підруч. / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
8. Теорія держави та права : навч. посіб. / Упоряд. Л. М. Шестопалова. Київ : Прецедент, 2006. 197 с.
9. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія права (з схемами, кросвордами, текстами) : підруч. Київ : Кондор, 2002. 353 с.
10. Теорія держави та права : посіб. для підготовки до іспитів / С. М. Тимченко та ін. Вид. 2-е Київ : Вид-во ПАЛИВОДА А. В., 2006. 176 с.
11. Правознавство : навч. посіб. / За ред. В. В. Копейчикова. Вид. 3-е. – Київ : Юрінком Інтер, 2001. 640 с.
12. Кельман М. С. Загальна теорія держави та права : підруч. / М. С. Кельман та ін. Львів : Новий Світ 2000, 2003. 584 с.
13. Теорія держави та права: навч. посіб. / Є. В. Білозьоров та ін. / За заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. Київ, 2017. 320 с.
14. Радько Т. Н. Теория государства и права : учебник для высш. учеб. завед. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2004. 576 с.
15. Малько А. В. Теория государства и права в вопросах и ответах : учеб.-метод. пособ. Изд. 2-е. Москва : Юристь, 1997. 197 с.
16. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2\\_5\\_1\\_J?ses=10010&num\\_s=2&num=4284&date1=&date2=&name\\_zp=&out\\_type=&id=](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2_5_1_J?ses=10010&num_s=2&num=4284&date1=&date2=&name_zp=&out_type=&id=) (дата звернення 20.03.2021).
17. Дзюбенко О. Л. Юридична техніка відомчої нормотворчості в Україні: монографія. Харків : НікаНова, 2012. 282 с.